

Ks. RUDOLF PIERSKALA, Opole

UCZESTNICTWO WIERNYCH W EUCHARYSTII

W niedzielnym zgromadzeniu uczniów Chrystusa trwa obraz pierwszej chrześcijańskiej wspólnoty, który Łukasz przedstawił w *Dziejach Apostolskich* jako przykład dla nas, pisząc, że pierwsi ochrzczeni „trwali w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach” (2,42). Podobnie i dziś Kościół ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa, otoczonego kapłanami i sługami ołtarza (KL 41). Eucharystia niedzielna wiąże się z obowiązkiem uczestnictwa całej wspólnoty i odznacza się szczególnie uroczystym charakterem, ukazuje wyraziście swój wymiar eklezjalny i jawi się jako pierwowzór innych liturgii eucharystycznych. Każda wspólnota, gromadząc wszystkich swoich członków na Eucharystii, uświadamia sobie, że jest miejscem, w którym urzeczywistnia się konkretnie tajemnica Kościoła (*Dies Domini*, nr 34).

Eucharystia nazywana jest „łamaniem chleba” (KKK 1329), ponieważ ten obrzęd, charakterystyczny dla posiłku żydowskiego, został wykorzystany przez Jezusa, gdy błogosławił i dawał uczniom chleb jako gospodarz stołu (Mt 14,19; 15,36; Mk 8,6. 19), zwłaszcza podczas Ostatniej Wieczerzy (Mt 26,26; 1 Kor 11,24). Po tym geście uczniowie rozpoznają także Jezusa po zmartwychwstaniu (Łk 24,13-35). Pierwsi chrześcijanie w ten sposób nazywali swoje zgromadzenia eucharystyczne (Dz 2,42.46; 20,7.11). Oznacza to, że wszyscy, którzy spożywają jeden łamany Chleb – Chrystusa, wchodzić we wspólnotę z Nim i tworzą w Nim jedno ciało (1 Kor 10,16-17).

Zagadnienie ujęte w tytule zostało podzielone na kilka części: (1) *Formy uczestnictwa wiernych w Eucharystii dawniej i dziś*; (2) *Obecność wiernych na Eucharystii podstawą uczestnictwa*; (3) *Integralny sposób uczestnictwa wiernych w Eucharystii*; (4) *Inne wymiary uczestnictwa wiernych w Eucharystii*.

1. Formy uczestnictwa wiernych w Eucharystii dawniej i dziś

Jakość i formy pobożności eucharystycznej wiernych z historycznego punktu widzenia zależne były zawsze od wielu czynników. Istotną rolę odgrywała najpierw sama liturgia Eucharystii, jej czytelność i sposób sprawowania, a także możliwość czynnego i świadomego w niej uczestnictwa. Wielki wpływ wywierała następnie teologiczna wizja Eucharystii, a w konsekwencji jakość formacji teologicznej kapła-

nów i wiemych. W oparciu o te uwarunkowania można historycznie wymienić różne cząstkowe formy uczestnictwa w Eucharystii: pobożność niemej widza i słuchacza, oglądanie hostii, adoracja hostii, tylko komunikowanie, rozważanie męki Pańskiej, odmawianie prywatnych modlitw, śpiew pieśni mszalnych, nabożeństwa ludowe podczas Mszy św. Próby całościowego ujmowania Eucharystii i większego ożywienia uczestnictwa wiemych w liturgii pojawiły się dopiero pod koniec XIX w. za sprawą ruchu liturgicznego¹.

Integralny sposób uczestnictwa w Eucharystii ojcowie Soboru Watykańskiego II podali w *Konstytucji o liturgii świętej* (nr 48):

Kościół (...) bardzo się troszczy o to, aby chrześcijanie w tym misterium wiary nie uczestniczyli jak obcy lub milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy misterium to dobrze rozumieli, w świętej czynności brali udział świadomie, pobożnie i czynnie, byli kształtowani przez słowo Boże, posilali się przy stole Ciała Pańskiego i składali Bogu dziękczynienie; aby ofiarując niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, uczyli się ofiarować samych siebie i za pośrednictwem Chrystusa z każdym dniem doskonalili się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie ze sobą, aby ostatecznie Bóg był wszystkim we wszystkich.

Konstytucja nie podaje nam więc jednej definicji uczestnictwa, ale opisuje je na wielu innych miejscach. Samo słowo „uczestniczyć” występuje w niej 25 razy. Natomiast przymioty tego uczestnictwa ujęto w 14 różnych określeniach.

Najczęściej mówi o uczestnictwie czynnym — aż 15 razy (KL 11, 14, 19, 21, 26, 27, 30, 41, 48, 50, 79, 113, 114, 121, 124). Następnie po cztery razy o uczestnictwie świadomym (KL 11, 14, 48, 79), pełnym (KL 14 — 2 razy, 21, 24) i wspólnym (KL 21, 27, 29, 100) oraz dwa razy o pobożnym (KL 48, 50). Tylko po jednym razie wspomina o innych formach uczestnictwa, takich jak: owocne (KL 11), łatwe (KL 79), zewnętrzne i wewnętrzne (KL 19), całą duszą (KL 17), doskonalsze (KL 55), uroczyste (KL 113). Wszystkie te określenia przybliżają nam zamierzony przez Kościół sposób uczestnictwa w łamaniu chleba, do którego wszyscy wierni na mocy chrztu są uprawnieni i zobowiązani (KL 14).

2. Obecność wiernych na Eucharystii podstawą uczestnictwa

Praktyka uczestnictwa chrześcijan w niedzielnej Eucharystii wywodzi się od czasów apostołskich (Dz 2,42-46; 1 Kor 11,17). List do Hebrajczyków przypomina: „Nie opuszczajmy naszych wspólnych zebrań, jak się to stało zwyczajem niektórych, ale zachęcajmy się nawzajem” (Hbr 10,25). Eucharystia jest prawdziwym sercem niedzieli, dlatego w pierwszych wiekach pasterze nieustannie przypominali swoim wiernym o konieczności uczestniczenia w zgromadzeniu liturgicznym (DD 46). Koś-

¹ H.J. SOBECZKO, *Różne formy pobożności eucharystycznej*, w: S. RABIEJ (red.), *Wobec tajemnicy Eucharystii*, (Sympozja 17), Opole 1997, s. 80-86.

ciół także dziś bardzo się troszczy (KL 48), aby chrześcijanie byli obecni na niedzielnej Eucharystii, gdyż ona uzasadnia i potwierdza całe działanie chrześcijańskie. Dlatego wierni są zobowiązani do uczestniczenia w Eucharystii w niedzielę i święta nakazane. Jeżeli dobrowolnie zaniedbują ten obowiązek, popełniają wtedy grzech ciężki (KKK 2181). Nakazowi uczestnictwa we Mszy św. czyni zadość ten, kto bierze w niej udział w sam dzień świąteczny lub wieczorem dnia poprzedzającego (KKK 2180). Nieobecność na Mszy św. niedzielnej może usprawiedliwić jedynie ważny powód (KKK podaje dwa, np. choroba i opieka nad niemowlętami) lub dyspensa od własnego pasterza (KPK 1245). Uczestnictwo w niedzielę we wspólnej celebracji Eucharystii jest świadectwem przynależności do Chrystusa i Jego Kościoła oraz wierności Chrystusowi i Kościołowi. Wierni potwierdzają w ten sposób swoją komunie w wierze i miłości oraz wspólnie świadczą o świętości Boga i nadziei zbawienia, umacniając się nawzajem pod przewodnictwem Ducha Świętego (KKK 2182).

Obowiązek udziału w niedzielnej Eucharystii wypływa z III przykazania Bożego: „Pamiętaj o dniu szabat, aby go uświęcić” (Wj 20,8) oraz z I przykazania kościelnego: „W niedziele i w inne nakazane dni świąteczne wierni są zobowiązani uczestniczyć we Mszy św. i powstrzymać się od prac służebnych” (KKK 2042).

3. Integralny sposób uczestnictwa wiernych w Eucharystii

Przywracanie integralnej wizji uczestnictwa wiernych w misterium Eucharystii znajdujemy w *Konstytucji o liturgii świętej* w numerze 48 oraz w wydanych potem dokumentach Kościoła (*Eucharisticum mysterium*, nr 2; *Redemptor hominis*, nr 20)². Przedstawiona tu według określonego teologicznie porządku kolejność form uczestnictwa wskazuje na zamierzoną hierarchię ważności sposobów uczestnictwa, które ma swoje źródło i koncentrację przy stole słowa Bożego i przy stole Eucharystii. Kościół bowiem miał zawsze we czci Pisma Boże, podobnie jak samo Ciało Pańskie (KO 21). Dwie części, z których w pewnym stopniu składa się Msza św., mianowicie liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, tak ściśle się ze sobą wiążą, że stanowią jeden akt kultu (KL 56).

Szczegółowo integralny sposób uczestnictwa wiernych w Eucharystii przedstawiałby się następująco: (1) są kształtowani przez słowo Boże; (2) posilają się przy stole Ciałem Pańskim; (3) składają Bogu dziękczynienie; (4) ofiarują Bogu niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim; (5) uczą się składać samych siebie w ofierze za pośrednictwem Chrystusa. Wymienione elementy modelowego udziału wiernych w Eucharystii mają ich prowadzić do coraz pełniejszego doskonalenia się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie ze sobą.

² B. NADOLSKI, *Liturgika*, t. IV: *Eucharystia*, Poznań 1992, s. 110.

3.1. Wierni są kształtowani przez słowo Boże

Konstytucja o liturgii świętej określa, że wierni mają być kształtowani przez słowo Boże (KL 48). Użycie strony biernej czasownika „są kształtowani” nie oznacza bynajmniej biernego przyjęcia. Wręcz przeciwnie, każda akcja liturgiczna wymaga i zakłada działanie całej osoby, włączenie w służbę Bożą wszystkich władz człowieka. Wierny przyjmuje więc słowo Boże, angażując wszystkie swoje władze³. Jednocześnie uświadamia sobie wielkość Bożego działania, który mocą swojego słowa wszystko stworzył i ma także dziś moc przez to samo słowo tworzyć nas duchowo w prawdzie i świętości⁴. Sprawia zaś to wszystko uprzedzająca, towarzysząca i następująca obecność Bożego Ducha⁵. Zasadniczą więc postawą w liturgii będzie tu wola słuchania Boga przemawiającego w swoim słowie i zgoda na przyjęcie tego słowa. Udział wiernych w czasie głoszenia słowa Bożego powinien przybrać formę pełnego poddania się kształtującej mocy słowa. Tym lepsze jest uczestnictwo w liturgii, im ściślej wierny jednoczy się z samym Bogiem wcielonym w Chrystusie, a dzięki temu stara się w swym życiu zachować to, czym posilał się w liturgii, i na odwrót, usiłuje łączyć ze sprawowaniem liturgii to, co stanowi treść jego życia (WTPLM 6).

Jednak, aby to osiągnąć słuchacz musi spełnić kilka warunków, które stanowią jeden integralnie pojęty akt dyspozycji⁶. Przede wszystkim należy wierzyć, że w słuchanym słowie przemawia sam Bóg. Chrystus jest obecny w liturgii w swoim słowie, albowiem gdy w Kościele czyta się Pismo święte, wówczas On sam mówi (KL 7, EM 9, OWMR 33, WTPLM 4). Nie wystarczy jednak wiara w to, że Bóg przemawia, trzeba również wierzyć w to, że Jego słowo ma moc aktualizowania zbawczego misterium.

Z takiej wiary wypływa postawa wyciszenia i pobożności, która wyraża się w zachwycie, wewnętrznym szacunku, czci oraz pełnym otwarciu na misterium zbawcze Jezusa Chrystusa. Pełne otwarcie się wiernych na słowo Boże wzywa ich do podporządkowania własnego myślenia, wartościowania, decydowania i działania Bogu na wzór Jezusa Chrystusa, który przyszedł na ziemię, aby wypełnić wolę Ojca niebieskiego (J 4,34).

Udział w liturgii słowa powinien skłaniać także wiernych do dziękczynienia za wielkie dzieła Boga dokonane dla naszego zbawienia, a obwieszczane w słowie. Z wdzięczności Bogu rodzi się potrzeba zjednoczenia z Chrystusem realizująca się przede wszystkim w komunii Ciała Pańskiego. Jednak nie będzie ona całkowita, gdy nie poprzedzi jej komunii z Chrystusem obecnym w słowie. Im bardziej pokarm

³ *Tamże.*

⁴ M. NOWAK, *Bogactwo Mszy świętej*, Częstochowa 1997, s. 163.

⁵ B. NADOLSKI, *Liturgia słowa*, w: TENZE (red.), *Mszal księgą życia chrześcijańskiego*, Poznań 1986, s. 334.

⁶ Z. WIT, *Duchowość eucharystyczna i postawy wewnętrzne w kulcie Eucharystii*, w: J. KOPEĆ (red.), *Eucharystia. Misterium – Ofiara – Kult*, Lublin 1997, s. 162.

słowa zapuści w nas korzenie, tym owocniejsze będzie zjednoczenie z Chrystusem w Eucharystii⁷. Zjednoczenie z Chrystusem obecnym w słowie domaga się od wiernego uświadomienia sobie, że głoszone słowo Boże jest skierowane konkretnie także do niego, do jego sytuacji i chce być przewodnikiem na jego drodze życiowej. Takie osobiste rozpoznanie światła słowa dokona się przez medytację, a przyjęcie go za swoje dokona się przez posłuszeństwo.

Konkretną propozycję poddania się przemieniającej mocy słowa Bożego podał ks. W. Schenk:

Pismo św. usłyszane podczas niedzielnej liturgii ma być chlebem na cały tydzień, dlatego dobrze byłoby przynajmniej jedno zdanie zapamiętać, to zdanie powtarzać i przyswoić sobie jego ducha. Wtedy nastąpi asymilacja, bo nie decyduje o tym ilość pokarmu, ale miłość⁸.

3.2. Wierni posilają się przy stole Ciałem Pańskim

Wieloraka obecność Chrystusa i zjednoczenie z Nim podczas Eucharystii narasta wraz z rozwijającą się akcją liturgiczną, a swój szczyt znajduje w Komunii świętej, do której usilnie zachęca Sobór (KL 48). Chrystus Pan kieruje do nas usilne zaproszenie, abyśmy przyjmowali Go w sakramencie Eucharystii: „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie jedli Ciała Syna Człowieczego ani pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie” (J 6,53). Podejmując Jezusowe wezwanie do posilania się: „Bierzcie i jedzcie (...)”, „Bierzcie i pijcie (...)” oraz jednocześnie zaproszenie Kościoła: „Błogosławieni, którzy zostali wezwani na Jego ucztę” — wierny nie może przyjść na nią nieprzygotowany. Jeśli ktoś ma świadomość grzechu ciężkiego, przed przyjęciem Komunii powinien przystąpić do sakramentu pojednania (KKK 1385). Zasadniczym warunkiem posilania się przy stole Pańskim jest postawa ofiarnicza⁹. Wobec wielkości tego sakramentu chrześcijanin może jedynie powtórzyć z pokorą i wiarą słowa setnika: „Panie, nie jestem godzien, abyś przyszedł do mnie, ale powiedz tylko słowo, a będzie uzdrowiona dusza moja” (por. Mt 8,8). Przystępować do Komunii św. oznacza przyjmować samego Chrystusa, który ofiarował się za nas (KKK 1382), dlatego jest rzeczą właściwą, aby wierni, jeśli tylko są odpowiednio usposobieni, przyjmowali Komunię św. za każdym razem, gdy uczestniczą we Mszy św. (KPK 917). Odpowiednie usposobienie to stan łaski uświęcającej i dobra intencja, z którą jest ściśle związana Komunia duchowa, czyli przyjęcie Chrystusa przez wiarę i miłość. Taka postawa jest nieodzowna, aby uczestniczyć w Eucharystii całą duszą (KL 17) i zbierać jej uświęcające owoce (KL 11). Podczas Komunii św. wielki eucharystyczny dialog między Bogiem a człowiekiem przybiera postać bardzo konkretnego i osobowego spotkania: „Ciało Chrystusa – Amen”.

⁷ H.J. SOBECZKO, *Uczestnictwo w liturgii słowa*, „Anamnesis” 5 (1998), nr 17, s. 28.

⁸ W. SCHENK, *Liturgia słowa*, *Znak* 18 (1966), nr 139–140, s. 190.

⁹ R. RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984, s. 153.

Nigdy nie powinno zabraknąć czasu na ten dialog, gdyż dokonuje się w nim potwierdzenie Przymierza między Bogiem a przyjmującą Go osobą¹⁰

3.3. Wierni składają Bogu dziękczynienie

Mówiąc o składaniu dziękczynienia, nie mamy na myśli jednego czy kilku momentów w liturgii Mszy św., w których należy dziękować Bogu. Chodzi o sprawę bardziej zasadniczą. Całe uczestnictwo w Eucharystii winno być wielbieniem Boga i dziękczynieniem Bogu. Kościół sprawuje pamiątkę Pana, pamiątkę Jego ofiary, śmierci i zmartwychwstania w obrzędzie dziękczynienia nad chlebem i winem, które przedstawiają, uobecniają wydającego się za zbawienie świata naszego Pana Jezusa Chrystusa. Ołtarz staje się ośrodkiem dziękczynienia, które się spełnia przez sprawowanie Eucharystii (OWMR 259). Wierni zaproszeni są do zbliżania się do ołtarza, by mieć udział w ofierze Chrystusa przez dziękczynienie, które rozciąga się na całe życie, a znajduje swoje uwieńczenie w Eucharystii. W niej Chrystus Zmartwychwstały wielbi nieustannie swojego i naszego Ojca. Uczestnicy Eucharystii włączają się w wielbiącą ofiarę Chrystusa i razem z Nim składają wielkie dziękczynienie¹¹.

3.4. Wierni ofiarują Bogu niepokalaną Hostię

Podczas Ostatniej Wieczerzy Jezus na wieki utrwalił Ofiarę swego Ciała i swojej Krwi i jako taką przekazał ją Kościołowi w słowach: „To czyńcie na moją pamiątkę”. Stąd też Ofiara Chrystusa jest także Ofiarą Kościoła, gdyż Chrystus i Kościół tworzą jedno Ciało (Ef 1,22-23). Na tej podstawie Kościół modli się w Modlitwie eucharystycznej: „Wejrzyj, prosimy, na dar Twojego Kościoła i przyjmij ofiarę, przez którą nas pojednałeś ze sobą” (III ME) oraz: „Wejrzyj, Boże, na Ofiarę, którą sam dałeś swojemu Kościołowi” (IV ME).

Również w wymiarze osobistym człowiek nie jest w stanie inaczej wynagrodzić Bożemu miłosierdziu, jak tylko składając Ofiarę z niepokalanej Hostii, będącej prawdziwym Ciałem i Krwią Pańską (KL 7). To ofiarowanie ma się dokonać przez ręce kapłana i z kapłanem (KL 48).

Wierni składają przez ręce kapłana, ponieważ przy ołtarzu występuje on w zastępstwie Chrystusa (KK 10), który składa Ojcu ofiarę za całą ludzkość¹². Bez obecności i działania kapłana ofiara wiernych byłaby niemożliwa¹³.

Wierni składają z kapłanem, gdyż współofiarowują niepokalaną Hostię dzięki wewnętrznej i duchowej łączności z kapłanem, a przez niego również z Chrystusem.

¹⁰ Z. KIERNIKOWSKI, *Eucharystia i jedność*, Częstochowa 2000, s. 102.

¹¹ NADOLSKI, *Liturgika. Eucharystia*, s. 111.

¹² J. GRZEŚKOWIAK, *Istota współofiary wiernych w Eucharystii*, AK 64 (1972), z. 2, s. 321.

¹³ S. CZERWIK, *Liturgia Eucharystii – wybrane zagadnienia*, w: J. KUDASIEWICZ (red.), *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, Warszawa 1981, s. 258.

Ich akt nie jest w pełni samodzielny, lecz wtopiony w działanie kapłana i Chrystusa, stąd jego nazwa: współofiarowanie¹⁴. Ta formuła uświadamia wiernym również to, że wraz z kapłanem tworzą Kościół, a Ofiara która się w tym momencie dokonuje jest także ich Ofiarą (KL 26). Właśnie dlatego też kapłan odmawia Modlitwę eucharystyczną w pierwszej osobie liczby mnogiej¹⁵.

Warto, przy okazji ofiarowania niepokalanej Hostii, zwrócić uwagę na duchowe owoce tego ofiarowania, które każdy wierny może aplikować według własnej intencji¹⁶. W każdej modlitwie eucharystycznej jest o tym mowa w modlitwach wstawieniowych, które wyrażają prawdę, że Eucharystię sprawuje się w łączności z całym Kościołem w niebie i na ziemi i że ofiarę składa się za wszystkich jego członków żywych i umarłych (OWMR 55g).

3.5. Wierni uczą się składać samych siebie w ofierze

Z jedności ofiary Chrystusa i Kościoła wynika, że tak jak Chrystus jest ofiarującym i zarazem ofiarowanym, tak samo również i Kościół. Dla każdego uczestnika Eucharystii znaczy to, że sam także ma stać się ofiarą (KL 48). Dlatego życie wiernych, składane przez nich uwielbienie, ich cierpienia, modlitwy i praca, łączą się z życiem, uwielbieniem, cierpieniami, modlitwami i pracą Chrystusa i z Jego ostatecznym ofiarowaniem się oraz nabierają w ten sposób nowej wartości (KKK 1368). Wyraźnie odnoszą się do tej prawdy słowa zawarte w IV Modlitwie eucharystycznej: „Spraw, aby wszyscy ludzie (...) stali się w Chrystusie żywą ofiarą ku Twojej chwale”. Dla zrozumienia istoty ofiarowania samego siebie przyjrzyjmy się ofierze Chrystusa, która miała dwa wymiary. Pierwszy wymiar, zewnętrzny, polegający na bolesnych cierpieniach ciała i ducha ze śmiercią na krzyżu łącznie. Drugi wymiar, wewnętrzny, polegający na pełnym miłości i posłuszeństwa oddaniu się woli Ojca¹⁷. Obecnie zewnętrzna ofiara Chrystusa dokonuje się w Eucharystii przez posługę kapłana w sakramentalnych znakach chleba i wina (KL 47), natomiast od nas Bóg oczekuje takiej postawy, jaką posiadała wewnętrzna ofiara Zbawiciela¹⁸.

Przyjąć postawę ofiarniczą, to złożyć Bogu dar z tego, co najdroższe, co najbardziej nasze, z wolności tak jak Chrystus w modlił się w Ogrójcu: „Ojcze (...) nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie” (Łk 22,42). Moje siły, zdolności i możliwości są odtąd na Jego służbie. Ten dar przenika całą historię człowieka: jego przeszłość, teraźniejszość i przyszłość¹⁹. Zdolność do takiej ofiary wymaga wewnętrznej wolności

¹⁴ *Tamże*.

¹⁵ J. LUSTIGER, *Msza*, Kraków 1998, s. 112.

¹⁶ *Eucharystia. Sakrament nowego życia*, Katowice 2000, s. 131–132.

¹⁷ B. NADOLSKI, *Istota „conditio victimae”*, „Anamnesis” 5 (1998), nr 17, s. 43.

¹⁸ R. RAK, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, w: W. ŚWIERZAWSKI (red.), *Msza święta*, Kraków 1993, s. 143.

¹⁹ J. GRZEŠKOWIAK, *Liturgia dziś*, Katowice 1982, s. 372.

ci, która zakłada ciągłą walkę z grzechem i szatanem, nieustanne umieranie dla grzechu i zmartwychwstanie do świętości²⁰

Taka ofiara dokonuje się tylko z motywu miłości: „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15,13). Takie też jest nasze powołanie, bo niczego by nie zyskał człowiek, który rozdałby na jałmużnę całą majątność swoją, a ciało wydał na spalenie, gdyby nie uczynił tego z miłości (1 Kor 13,3).

Namacalnym dowodem rzeczywistej postawy ofiarnej względem Boga jest taka sama postawa względem człowieka. Powinna być realizowana w wolności, z miłością bliźniego i oddaniem się na wzór Chrystusa. Współukrzyżowanie z Chrystusem wymaga od nas, by dać się przybić nie tylko do belki pionowej, wskazującej kierunek miłości ku Bogu, ale żeby dać się przygwoździć także do belki poziomej, która wskazuje drugi kierunek miłości, ten horyzontalny — ku ludziom, ku braciom. Współofiarowanie jest procesem stałym i wychodzi poza ramy celebracji eucharystycznej, gdyż polega na okazywaniu miłości w życiu poprzez wszystkie swoje postawy i czyny (*Veritatis splendor*, nr 107). Nie może to być zatem jednorazowy akt, ale stała postawa miłości, której trzeba uczyć się od nowa każdego dnia²¹. Ofiarowanie się ma wiele wymiarów: słuchanie Boga, stawanie się taką osobą jak Bóg chce, ciągle doskonalenie się w jedności z Bogiem i braćmi. Można uczyć się codziennego ofiarowania swojego ciała, swojego języka, swojej inteligencji, woli, miłości i życia²².

4. Inne wymiary uczestnictwa wiernych w Eucharystii

4.1. Uczestnictwo czynne

Jednym z najczęściej powtarzających się pojęć w *Konstytucji o liturgii świętej* jest czynne uczestnictwo. Określenie „uczestnictwo” pochodzi od łacińskiego terminu *participare*, co znaczy dosłownie „brać swoją część”, czyli wykonać swoją „partię”. Właściwym pełnym kapłanem jest tylko Chrystus, zaś kapłaństwo prezbiterów i świeckich jest jedynie uczestnictwem w Jego kapłaństwie. Stąd też uczestnictwo prezbitera i świeckich polega na dokładnym wykonywaniu swojej, im tylko powierzonej, właściwej „części”, własnej „partii”, własnej roli. Uczestnictwo we Mszy św. można przyrównać do koncertu symfonicznego oraz do teatru. Każdy z muzyków gra sobie przydzieloną partię, występują soliści, jest dyrygent. W teatrze podobnie — każdy aktor wykonuje swoją właściwą mu rolę. Współpraca wszystkich stwarza

²⁰ *Tamże*, s. 374.

²¹ R. ZIELASKO, *Msza święta i uczestnictwo w niej według teologii współczesnej*, w: F. BLACHNICKI, W. SCHENK, R. ZIELASKO (red.), *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań–Warszawa–Lublin, s. 249.

²² A. GASPARINO, *Msza święta. Wieczera Pańska. Rozmowy z młodzieżą*, Warszawa 2000, s. 153n.

całość, piękno, harmonię, dzieło artystyczne. Podobnie ma być ze Mszą św., która jest dziełem całego zgromadzenia²³. Mimo odmienności ról, także wierni składają Bogu Żertwę ofiarną, a wraz z Nią samych siebie. W ten sposób zarówno przez składanie ofiary, jak i przez Komunię świętą, wszyscy biorą właściwy sobie udział w czynności liturgicznej (KK 11), czerpiąc z niej światło i moc, aby sprawować swoje chrzcielne kapłaństwo przez świadectwo świętego życia (DD 51). Czynne uczestnictwo oznacza angażowanie się we wspólnie wykonywany akt liturgiczny i wypełnienie powierzonych funkcji liturgicznych zgodnie z podziałem ról w zgromadzeniu. Czynne uczestnictwo nie oznacza, że każdy musi lub może wykonywać wszystko; oznacza natomiast, że wierni są prawdziwymi podmiotami wspólnego działania liturgicznego, a nie tylko niemymi widzami. Dlatego każdy spełniający swą posługę w liturgii, czy to duchowny, czy świecki, powinien czynić tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych (KL 28). Konkretnie już formy aktywności członków zgromadzenia liturgicznego określone zostały w *Mszale* (OWMR 14, 17, 32, 35–37, 43–44, 47, 49, 82–126). Niektóre osoby wypełniają funkcje liturgiczne wypływające z sakramentu święceń: biskup, prezbiter, diakon. Inni pełnią posługi płynące ze specjalnego ustanowienia: lektor czytający Pismo św., akolita, nadzwyczajny szafarz Komunii św. Jeszcze inni mają zlecone funkcje liturgiczne w ramach służby ołtarza, służby muzycznej i porządkowej, np.: psalmista, kantor, organista, schola, chór, ministranci usługujący przy ołtarzu, komentator wygłaszający pewne uwagi i wyjaśnienia, zbierający kolektę w czasie przygotowania darów oraz ci, którzy troszczą się o porządek w zgromadzeniu. Wszyscy służą całej zgromadzonej wspólnotie²⁴.

4.2. Uczestnictwo świadome

Wierni mają świadomie uczestniczyć w akcji liturgicznej (KL 14, 48 i 79; DB 50; OWMR 3), traktując ten udział nie tylko jako obowiązek, ale jako prawo, przywilej i zaszczyt oraz źródło uświęcenia (OWMR, *Wstęp*, nr 5, 58). Wierni powinni być świadomi, że na mocy kapłaństwa powszechnego otrzymanego na chrzcie współdziałają w ofiarowaniu Eucharystii (KK 10). To uczestnictwo zasadza się na głębokim poziomie wiary: to świadomość, że jesteśmy siostrami i braćmi, solidarnie zdolnymi do wspólnego celebrowania. Chodzi tu o świadomość wiary i braterstwa wiernych, którzy w całym swoim życiu, a nie tylko w Eucharystii troszczą się o swoją przynależność do Kościoła. Za każdym razem, gdy ten Kościół – zgromadzenie uświadamia sobie swoją tożsamość, wie, że jego istnienie jest czystym darem Jezusa Chrystusa. To On jest wciąż działającym, On zaprasza, On gromadzi. Tak więc

²³ GRZEŚKOWIAK, *Liturgia dziś*, s. 280n.

²⁴ Por. H.J. SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana. Teologia znaku zgromadzenia liturgicznego*, (Opolska Biblioteka Teologiczna 33), Opole 1999, s. 122–175.

tylko ci, którzy zaczęli być zgromadzeniem w imię Chrystusa, mogą celebrować Eucharystię²⁵.

4.3. Uczestnictwo pełne

Pełny udział w liturgii to „uczestnictwo obejmujące ciało i duszę” (OWMR 3), to inaczej mówiąc: udział zewnętrzny i wewnętrzny. Człowiek jest istotą psychofizyczną i cały, ciałem i duszą, ma się wypowiadać w liturgii. Dlatego *Mszał* określa postawy i gesty, modlitwy i śpiewy (OWMR 9–21), ale także wewnętrzną postawę uczestników Eucharystii, np. formy milczenia (OWMR 23), wyznanie wiary (OWMR 43) czy złożenie ofiary. Wierni mają uczyć się samych siebie składać w ofierze i za pośrednictwem Chrystusa osiągać pełniejszą jedność z Bogiem i między sobą (OWMR 55f). Wierni powinni widzieć swoje czynności i duchowo w nich uczestniczyć (OWMR 273). Dla pełniejszego uczestniczenia w świętej Eucharystii wierni mają nie tylko jednoczyć się duchowo z Chrystusem eucharystycznym, ale mają również sakramentalnie przyjmować Eucharystię (OWMR, *Wstęp*, nr 13). Bo doskonalsze jest uczestnictwo we Mszy św., gdy wierni przyjmują z należyтым usposobieniem Ciało Pana, stosując się do Jego słów: „Bierzcie i spożywajcie” (EM 12). Swoje uczestnictwo wierni realizują „wewnętrznie” przez wiarę i miłość — są to duchowe akty, które pozwalają im włączyć się w tajemnicę słowa Bożego, ofiary i uczy. Zaś „zewnątrznie” swój udział realizują przez odpowiednie gesty i postawy ciała, dialog z prezbiterem, aklamacje, śpiewy, recytacje, udział w procesjach na przygotowanie darów i Komunii²⁶. Wobec rozległych możliwości podejmowania funkcji w liturgii nieodzowne jest ustalenie przed rozpoczęciem liturgii kto jakie teksty ma wykonać. Nie powinny się zdarzać sytuacje nieprzygotowane i nieprzewidziane. Dla duchowego udziału wiernych w Eucharystii ważne jest harmonijne ułożenie i sprawowanie obrzędów (OWMR 313).

4.4. Uczestnictwo pobożne

O pobożnym uczestnictwie mówi Konstytucja o liturgii tylko w rozdziale dotyczącym Eucharystii (por. KL 48, 50). *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* mówi o uczestnictwie „płonącym wiarą, nadzieją i miłością” (OWMR 3). Te cnoty razem wyliczane są synonimem życia chrześcijańskiego i jego urzeczywistnienia, synonimem osobistej i liturgicznej pobożności. Cała reforma liturgiczna nie oznacza tylko reformy znaków zewnętrznych, ale przede wszystkim uintensywnienie wiary. Bez wiary, nadziei i miłości, bez pobożności liturgia traci rację bytu²⁷. Traktowanie zaś przyjęcia Ciała Pańskiego tylko jako manifestację braterskiej wspólnoty lub kiero-

²⁵ P.A. LIÉGÉ, *Zrozumieć Eucharystię*, Kraków 1996, s. 81n.

²⁶ *Tamże*.

²⁷ S. CICHY, *Teologia „Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego”*, w: NADOLSKI (red.), *Mszał księgą życia chrześcijańskiego*, s. 294.

wanie się wyłącznie względem ludzkim czy zwyczajnym konformizmem, nie licząc się z własnym stanem duchowym, może prowadzić do przeżywania Eucharystii jako swojego rodzaju imprezy lub *party* towarzyskiej. Papież Jan Paweł II apeluje o wrażliwość chrześcijańskiego sumienia, o wychowanie do precyzyjnego odróżniania dobra od zła, które dla uczestników Eucharystii będzie zawsze podstawą prawidłowego osądu samego siebie we własnym sumieniu (por. 1 Kor 11,28), warunkującego decyzję przyjęcia lub wstrzymania się od Komunii św. (por. EM 35)²⁸.

4.5. Uczestnictwo owocne

Przez owocne uczestnictwo w eucharystycznym misterium lud Boży ma stale wzrastać w świętości (OWMR, *Wstęp*, nr 5). Dla otrzymywania w pełniejszym stopniu owoców eucharystycznej ofiary ważne jest dobre przygotowanie celebracji eucharystycznej (OWMR 2). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podaje, że „przyjęcie Ciała i Krwi Chrystusa w Komunii św. pogłębia zjednoczenie komunikującego z Panem, gładzi grzechy powszednie i zachowuje od grzechów ciężkich. Ponieważ zostają umocnione więzy miłości między komunikującym a Chrystusem, przyjmowanie tego sakramentu umacnia jedność Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusa” (KKK 1416). Należy przedstawić wiernym warunki owocnego przyjęcia Chrystusa w Eucharystii. Przede wszystkim potrzebny jest „głód eucharystyczny”, tęsknota za spotkaniem z Chrystusem w Jego świętej uczcie oraz uwolnienie się od grzechów powszednich przez żal i postanowienie poprawy, co ma miejsce w akcie pokutnym na początku każdej Mszy świętej. Istotnym warunkiem skutecznego uczestnictwa w uczcie Pana jest gotowość do pojednania z bliźnimi, duch chrześcijańskiego braterstwa, spełnianie dobrych uczynków, podobanie się Bogu, oddanie Kościołowi, wola życia prawdziwie chrześcijańskiego i apostołskiego świadectwa o Chrystusie stosownie do osobistego powołania i charyzmatów (por. EM 13)²⁹. Sprawdzianem dobrze przeżytej Eucharystii jest to, jak dalece uwrażliwia ona chrześcijan na potrzeby bliźnich, problemy ogólnoludzkie, czy ułatwia spotkanie się z Bogiem w życiu codziennym i czy inspiruje do apostołstwa³⁰.

5. Zakończenie

Przedstawionych tu sposobów uczestnictwa wiernych w Eucharystii nie można realizować wybiórczo. Wszystkie razem wzięte należą do istoty integralnie pojętego udziału wiernych w Eucharystii i kształtują ich właściwe postawy pobożności.

²⁸ JAN PAWEŁ II, *List do wszystkich biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii „Dominicae cenae” z 24 II 1980*, Wrocław 1999, nr 11.

²⁹ J. GRZEŚKOWIAK, *Oto wielka tajemnica*, Poznań 1987, s. 236.

³⁰ *Tamże*, s. 241.

Trzeba nam pamiętać, że słuchanie słowa Bożego, składanie dziękczynienia, ofiarowanie hostii, współofiarowanie i posilanie się Ciałem i Krwią Pańską stanowią istotną treść poszczególnych części Mszy św., wszystkie jednak „tak ściśle wiążą się ze sobą, że stanowią jeden akt kultu” (KL 56). Oznacza to, że podczas całej Mszy św. sprawowana jest Pamiątka, Ofiara i Uczta. Rzeczywistości te obecne są podczas każdej części celebrowanej Mszy św. Również w świadomości uczestnika liturgii powinny one narastać, zaś celem nadrzędnym ma być prawdziwe zjednoczenie z Chrystusem i braćmi w Duchu Świętym. Ponieważ w celebracji Mszy św. następuje wielorakie uobecnienie się Chrystusa — we wspólnocie, w kapłanie, w słowie, pod postaciami chleba i wina — również komunია z Nim musi być wieloraka i nie może ograniczać się tylko do przyjęcia samych postaci eucharystycznych³¹.

Prawdziwą zaś weryfikacją świadomego, czynnego, pobożnego i owocnego uczestnictwa wiernych w Eucharystii będzie postawa kontynuowania Mszy św. w codziennym życiu, zgodnie z myślą KL 48: „(...) aby wierni z każdym dniem doskonalili się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie ze sobą, aby ostatecznie Bóg był wszystkim we wszystkich”.

³¹ SOBECZKO, *Różne formy pobożności eucharystycznej*, s. 88–89.